

Veikko Ruohonen

EDELLISEN JOHDOSTA

Ihanteellista tieteellistä vuoropuhelua kuvaisi kaiketi se, että virheellisyydet ja väärinymmärrykset karisisivat pois vuoropuhelun edetessä ja tämän myötä keskustelu tiivistyisi ja keskittyisi yhä selkeämmin todella olennaisiin ja tärkeisiin seikkoihin. Berndtsonin, Seppisen ja Susiluodon kommentin jälkeen tuntuu jotensakin toivottomalta edes yrittää saavuttaa tällaista ihanneltilaa.

Sisällönanalyysi erityisesti kvantitatiivisessa muodossaan, lehdistön hyväksikäyttö politiikan tutkimuksessa ja miksei myös faktorianalyysi olivat nähdäkseen keskustelun ydinkohtia, joista vuoropuhelua olisi myös voinut viedä eteenpäin, mikäli tavoitteena olisi todella ollut keskustelun herättäminen, eikä vain »synkkä yksinpuhelu». Näihin sen paremmin kuin muihinkaan asioihin arvostelijat eivät kuitenkaan enää vaivautuneet puuttumaan muuten kuin toteamalla, että »vastine ei ole saanut meitä muuttamaan mieltämme». Tuntuu siltä, että mikäli arvostelijat olisivat väittäneet, että yksi ynnä yksi on kolme, ja minä olisin ystävällisesti huomauttanut, että eiköhän oikea vastaus ole sentään kaksi, niin arvostelijat olisivat kuitanneet huomautukseni toteamalla, että se ei ole saanut meitä muuttamaan mieltämme. Tästä lähtökohdasta lienee turha yrittää rakentaa järkevää keskustelua.

Edelleen, Berndtsonin, Seppisen ja Susiluodon muodostamalla arvostelijakolmikolla on ilmeisesti lähtemätön tapa tulkita ja lisäksi tulkita väärin sitä, mitä toiset ovat sanoneet. Toisin sanoen ei välitetä rahtuakaan siitä, mitä toiset ovat eksplisiittisesti sanoneet, vaan keksitään tulkinta sille, mitä on kirjoitettu tai ainakin, mitä todella on tarkoitettu. Yliampuvedessaan ja virheellisyydessään vertaansa vailla olevan alkuosan jälkeen arvostelijat syöksyvät käsittelemään, kumma kyllä, vastineen logiikkaa, josta he loihivat neliluokkaisen typologian. Vaikka tämä ehkä onkin vain analyyttisen lahjakkuuden osoitus, en malta olla puuttumatta pariin kysymykseen ja niihin annettuihin vastauksiin.

Ensinnäkin, en ole missään väittänyt, että »arvostelijat olisivat kykenemättömiä empiirisen tutkimuksen arvosteluun» tai että »arvostelijat eivät ymmärtäisi empiirisestä tutkimuksesta mitään». Huomautin kyllä, että ilmeisesti arvostelijoilla ei ole minkäänlaista tietoa monimuuttujamenetelmistä, mutta tälle väitteelle keskeisin argumentti ei ollut suinkaan se, että arvostelijat samaistivat faktorianalyysin ja pääkomponenttianalyysin. Minusta tuntui vain huvittavalta, että arvostelijoilla oli rohkeutta syyttää Kari Sulevoa ja allekirjoittanutta faktorianalyysin periaatteiden väärinymmärtämisestä sen jälkeen, kun he aikaisemmin olivat todenneet, että »faktorien tulkinnan jälkeen siirrytään pääkomponenttianalyysiin, jolla pyritään löytämään eri puolueiden erot löydettyillä ulottuvuuksilla». Arvostelijoiden tyyliin sopii kuitata tällaiset seikat termillä »kielellinen lipsahdus», mutta mitähän mahtaa tarkoittaa seuraava arvostelussa ollut

kappale: »Tietoaaineisto on viime kädessä kerätty pääkirjoituksista ns. operationaalisten indikaattorien eli sanaksi, pariksi kiteytettyjen käsitteiden avulla. Millä tavoin indikaattorit on saatu, ei tutkimuksesta ilmene. Se olisi kuitenkin hyvin keskeistä, koska käsittelyyn tullut aineisto on siivilöitynyt indikaattorien (aineiston keräysvaiheessa niiden nimenä on »muuttujat») perusteella. Edelleen siksi, että jatkokäsittelyssä on otettu huomioon tietokonemanipulaatiossa »merkittävän» arvon saaneet indikaattorit. Tässä on siten jälleen eräs tutkimusta voimakkaasti suunnannut seikka, jonka relevanttius käsitteiden määrittelemätömyyden vuoksi jää kyseenalaiseksi». (s. 238—39).

Toiseksi, arvostelijat toivat julki, että allekirjoittanut joutui itsensä kanssa perustavaa laatua olevaan ristiriitaan väittäessään, että kvantitatiivinen analyysi vaatii aina etukäteen määritettyä teoreettista ja operationaalista käsitteistöä, vaikka itse tutkimuksessa ei sitten varsinaista teoreettista viitekehystä ollutkaan. On selvää, että ennen kuin yleensä voidaan nimetä käytettävät muuttujat, täytyy tätä vaihetta aina edeltää käsiteanalyysi (mahdollisimman perinpohjainen luonnollisesti), jonka puitteissa käytettävät teoreettiset ja operationaaliset käsitteet määritetään. Se, että empiirisissä tutkimuksissa yleensä operoidaan muuttujilla, ei kuitenkaan vielä suinkaan loogisesti implikoi sitä, että niihin tulisi sisältyä myös tiukka teoreettinen viitekehys (olkoonpa tämä kuinka suositeltavaa tahansa).

Korjattakoon nyt vielä sekin väite, jonka mukaan allekirjoittaneen mielestä arvostelijat olisivat ryhtyneet epäoikeudenmukaiseen arvosteluun. Ei minusta epäoikeudenmukaista kritiikkiä ole olemassakaan, mutta tietysti on olemassa hyvää ja huonoa kritiikkiä, perusteltua ja toisaalta tuulesta temmattua kritiikkiä. Minusta on tuomittavaa, että arvostelijat sen tarkemmin perustelematta tai yksilöimättä heittävät noin vain ilmaan väitteitä, että »tutkimuksessa on tehty menetelmällisiä virheitä» ja »ymmärretty jonkun menetelmän periaatteet väärin». Lisäksi, voisi ainakin toivoa, että erityisesti menetelmiin kohdistuvaan kritiikkiin ei sisältyisi sellaista terminologista hataruutta ja »kielellistä lipsahdusta» kuin mitä nyt on nähty. Tämä nimittäin on esteenä järkevälle keskustelulle, koska ei voi koskaan olla varma, mitä arvostelijat käyttämillään termeillä ja lauseilla todella tarkoittavat.

Berndtsonin, Seppisen ja Susiluodon kommentin asiallinen sisältö on yhdessä lauseessa, jossa valitellaan sitä, että en vastannut kysymyksiin otannan perusjoukosta ja tutkimukseen liittyvästä periodisoinnista. No niin, ensin mainittu kysymys tuntui minusta liian naivilta edes kommentoida. Joka tapauksessa — mikäli otos muodostuu tiettyjen lehtien tiettyjen kuukausien pääkirjoituksista tietyltä ajanjaksolta, niin näiden lehtien kaikki pääkirjoitukset tältä ajanjaksolta muodostavat perusjoukon. Kysymys periodisoinnista on kieltämättä varsin keskeinen jokaisessa tutkimuksessa. Mikäli maailmansotien välistä historiallista ajanjaksoa yleensä jaksotellaan, niin nähdäksemme jaksottelu vuosiin 1920—22, 1924—30 ja 1932—38 (tutkimuksen ensimmäinen analyysipiste sijoittui

vuoteen 1920 ja viimeinen vuoteen 1938) oli erityisesti tutkimuksen ongelmanasettelun kannalta luontevin jaksoittelu. Olisin kuitenkin nähnyt mielelläni arvostelijoiden ehdotuksen järkevämmästä jaksottelusta. Lisäksi tuntuu siltä, että lähes jokaista periodisointia kohtaan voidaan osoittaa jostain lähtökohdista kritiikkiä. Tämän vuoksi tärkeintä on se, että periodisoinnin tai jaksottelun perusteet tuodaan selvästi esiin.

Lopuksi, voidaan yhtyä siihen, että kysymys historiantutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen välisestä suhteesta palautuu pitkälle positivismiin, hermeneutiikan, marxismiin jne. väliseen kiistaan. Ihmetellä kuitenkin täytyy, että arvostelijat eivät yrittäneetkään vetää keskustelua mainitulle tasolle. Näin ollen ongelmia lienee vielä myös alemmilla tasoilla.